

RIIGIKOHUS

ÕIGUSTEABE- JA KOOLITUSOSAKOND

**Riigikohtu praktika tsiviilasjades
september–detsember 2018**

Aktuaalse praktika ülevaade

Kätlin Piho

analüütik

Valeria Lebedeva

praktikant

Tartu

2019

SISUKORD

1. STATISTILINE ÜLEVAADE	3
2. AKTUAALNE PRAKTIKA.....	4
2.1. MATERIAALÕIGUS	4
2.1.1. Maksuvõla sundtäitmise aegumine (2-17-12525/53).....	4
2.1.2. Juhatusel liikme tasu (2-15-18186/83).....	5
2.1.3. Juhatusel liikme kande äriregistris (2-18-4121/9).....	6
2.1.4. Hüpoteebiga koormatud kinnisasja mõttelise osa võõrandamine (2-18-1450/11)..	7
2.1.5. Tervishoiuteenuse osutamine (2-15-8533/125).....	8
2.1.6. Suhtluskorra kindlaksmääramine (2-17-3347/128).....	9
2.1.7. Testamendi tõlgendamine (2-16-2978/58).....	10
2.1.8. Pärimine ja täitemenetlus (2-17-18529/24).....	12
2.1.9. Ühisvaras oleva kinnistu valduse väljanõudmine (2-16-9519/78).....	13
2.2. MENETLUSÕIGUS.....	15
2.2.1. Hagi- või hagita menetlus (2-12-24747/180).....	15
2.2.2. Alaealise paigutamine kinnisesse asutusse (2-18-5333/60).....	16
2.2.3. Tahtest olenematu ravi esialgse õiguskaitses korras (2-18-11917/26).....	17
2.2.4. Muu isiku kaebeõigus pankrotimenetluses (2-15-17822/83).....	19

1. STATISTILINE ÜLEVAADE

1. septembrist kuni 31. detsembrini 2018 tegi Riigikohtu tsiviilkolleegium põhistatud lahendi 56 tsiviilasjas, sealhulgas lahendas kolleegium kogu koosseisus seitse asja. Eriarvamus kirjutati kaheksale lahendile. Kaks tsiviilasja lahendas Riigikohtu üldkogu¹ ja ühe tsiviilasja tsiviil- ja halduskolleegiumi vaheline erikogu.

Menetlusõiguses käsitles kolleegium peamiselt tsiviilkohtumenetlusega seotud küsimusi, nende hulgas menetlus ringkonnakohtus, menetluskulude jaotamine menetlusosaliste vahel, menetlusosaliste ring, kohtuotsuse põhjendamine, teistmine. Täitemenetluse valdkonnas puudutasid enamus lahendeid sundtäitmise lubamatuks tunnistamist. Kolm lahendit käsitlesid isiku kinnisesse asutusse paigutamise menetlust, neist üks lahend alaealise kinnisesse lasteasutusse paigutamist. Kolleegium lahendas ka äriregistri ja kinnistusregistri asju, samuti pankrotimenetlusega seonduvat vaidlust. Materiaalõiguslikke küsimusi lahendas kolleegium ühinguõiguses, tööõiguses, omandiõiguses ja perekonnaõiguses. Võlaõiguslike lepingute valdkonnas lahendas kolleegium vaidlusi müügilepingu, seltsingulepingu, teenuse osutamise lepingu, käenduslepingu, töövõtulepingu, laenu- ja krediidilepingu, tervishoiuteenuse osutamise lepingu osas.

Neljal korral tegi kolleegium otsuse üksnes resolutsioonina. Neljas asjas andis kolleegiumi kolmeliikmeline koosseis asja lahendada kogu koosseisule. Kolmes asjas kuulutas kolleegium menetluse kinniseks. Neist kahes avalikustati kohtulahend osaliselt, ühel korral lahendit ei avalikustatud.

Järgneb ülevaade 1. septembrist kuni 31. detsembrini 2018 tsiviilasjades tehtud lahenditest, milles Riigikohus on andnud olulisemaid uudseid seisukohti õigusaktide tõlgendamisel või mis on olulised praktika ühtlustamise seisukohalt. Vaatamata sellele, et tegemist on Riigikohtu praktika ülevaatega, tuleb silmas pidada, et Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti üksnes kohtulahendites. Ülevaates esitatu ei ole võrdsustatav Riigikohtu lahendites väljendatud seisukohtadega.

¹ RKÜKo 21.09.2018, [2-15-17249/53](#). RKÜKo 02.10.2018, [2-17-10423/20](#). Need otsused on käsitletud ülevaates „Riigikohtu praktika põhiseaduslikkuse järelevalve asjades aastal 2018“.

2. AKTUAALNE PRAKTIKA

2.1. MATERIAALÕIGUS

2.1.1. Maksuvõla sundtäitmise aegumine ([2-17-12525/53](#))²

Riigikohtu tsiviil- ja halduskolleegiumi vaheline erikogu muutis senist praktikat maksuvõlgade sundtäitmise aegumise küsimuses. Kui varasema maksukorralduse seaduse tõlgenduse järgi maksuvõlg sundtäitmisele andes ei aegunud ega lõppenud, siis nüüd leidis Riigikohus, et täitemenetluses kohustus siiski aegub. Seda tõlgendusega, et maksuvõla sundtäitmisele andes aegumine katkeb ja algab uuesti järgmise aasta 1. jaanuarist ning aegub seega viie aasta möödudes.

Kehtiva maksukorralduse seaduse (MKS)³ § 168⁴ lg 1 esimese lause järgi kohaldatakse enne 1. jaanuari 2014 tekkinud nõuetele alates 1. jaanuarist 2014 kehtivat sundtäitmise aegumistähtaega, mis on MKS § 132 lg 2 järgi viis aastat. Kehtiva MKS § 165 lg 1 järgi kohaldatakse aegumise peatumise ja katkemise kohta sätestatud enne 1. jaanuari 2014 kulgema hakanud aegumise suhtes, kui aegumise peatumise või katkemise põhjustanud asjaolu tekkis pärast 1. jaanuari 2014. Erikoogu hinnangul järeldub MKS § 165 lg-st 1, et vastutusotsuse alusel sissenõutava maksuvõla sundtäitmise aegumistähtaja algus määratakse kindlaks vastutusotsuse tegemise ajal kehtinud seaduse järgi. Enne kehtiva seaduse jõustumist kulgema hakanud maksuvõla sundtäitmise aegumise katkemise suhtes kohaldatakse selles seaduses sundtäitmise aegumise katkemise kohta sätestatud, mis kehtis sundtäitmise aegumise katkemise põhjustanud asjaolu tekkimise ajal.⁴

Erikoogu selgitas, et kui maksuvõla sundtäitmise aegumise katkemise aluseks on täitemenetluse alustamine, siis sundtäitmise aegumise katkemise aluse äralangemiseks on MKS § 132 lg 5 p 1 ja lg 6 kohaselt täitemenetluse lõpetamine. Aegumistähtaja jooksul tuleb üksnes alustada täitemenetlust. Erikoogu märkis, et kuna kehtivas maksukorralduse seaduses sätestatud maksuvõla sundtäitmise aegumise katkemise regulatsioon on põhilises osas sama eelnevalt kehtinud redaktsiooniga, siis kohalduvad praeguses määruses väljendatud erikogu seisukohad ka kehtiva MKS § 132 lg 5 p 1 ja lg 6 puhul.⁵

Maksukorralduse seaduses on sätestatud maksuvõla sundtäitmise aegumise katkemise eriregulatsioon ja seetõttu ei kohaldu tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS)⁶ § 159 lg 1. Erikoogu selgitas, et tsiviilseadustiku üldosa seaduses sätestatud aegumise üldregulatsiooni kohaselt katkeb aegumine ja algab aegumise katkemise aluseks olevast sündmusest kohe uuesti. Seda mh ka täitetoimingu puhul aegumise katkemist reguleeriva TsÜS § 159 lg 1 kohaselt. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse järgi tähendab aegumise peatumine, et mingit ajavahemikku pärast aegumise algust ei loeta aegumise hulka. Enne 1. jaanuari 2014 kehtinud MKS § 132 lg 4 p 4 ja lg 5 kohaselt ei loetud aega, mil täitemenetlus kestis pärast aegumise algust aegumise hulka ning aegumine algas pärast aegumise katkemise aluse äralangemist uuesti.⁷

Erikoogu leidis, et õiguskindluse põhimõtte järgi tuleb sundtäitmise aegumise instituudiga seotud reeglite ja põhimõtete puhul ka erinevates seadustes sätestatud regulatsioonide

² RKEKm 10.10.2018, [2-17-12525/53](#).

³ Maksukorralduse seadus, RT I 2002, 26, 150.

⁴ RKEKm 10.10.2018, [2-17-12525/53](#), p 15.2.

⁵ Samas, p 17.1.

⁶ Tsiviilseadustiku üldosa seadus, RT I 2002, 35, 216.

⁷ RKEKm 10.10.2018, [2-17-12525/53](#), p 17.1. Vt ka RKHKo 18.05.2006, [3-3-1-11-06](#), p 11.

kontekstis üldjuhul eelistada võimalikult sarnast tõlgendust. Seetõttu muutis erikogu Riigikohtu varasemat seisukohta, mille järgi on maksuvõla sundtäitmise aegumise katkemise aluse äralangemiseks varasema MKS § 132 lg 5 järgi MKS § 132 lg 4 p 4 kontekstis täitemenetluse lõpetamine. Erikogu hinnangul tuleb maksuvõla sissenõudmiseks täitemenetluse alustamise ajal kehtinud MKS § 132 lg 4 p 4 ja lg-t 5 ja kehtiva MKS § 132 lg 5 p 1 ja lg-t 6 tõlgendada selliselt, et maksuvõla sissenõudmiseks täitemenetluse alustamise korral maksuvõla sundtäitmise aegumine katkes ja sundtäitmise aegumise katkemise alus langes kohe ära. Nii varasema (MKS § 132 lg 5) kui ka kehtiva (MKS § 132 lg 6) regulatsiooni kohaselt hakatakse uue sundtäitmise aegumistähtaaja kulgemist arvestama tähtaaja katkemise aluse äralangemise aastale järgneva aasta 1. jaanuarist.⁸

Erikogu hinnangul on selline maksuvõla sundtäitmise aegumise katkemise regulatsiooni tõlgendus kooskõlas ka seadusandja tahtega, et maksukohustuslasele saabuks tema maksuvõlgade ja nende sissenõutavuse osas ettenähtava aja jooksul õigusrahu ning ei toimuks eesmärgipärast maksuvõlgade sundtäitmist.⁹

Lisaks rõhutas erikogu, et praeguses lahendis väljendatud seisukoha muutus ei mõjuta Riigikohtu halduskolleegiumi ja tsiviilkolleegiumi varasemas praktikas¹⁰ väljendatud, mille kohaselt muutub maksukohustuslase pankroti väljakuulutamisel maksunõue oma olemuselt pankrotimenetluse nõudeks, millele kohaldatakse pankrotimenetluse sätteid, sõltumata sellest, kas nõuded on tekkinud eraõiguslikust või avalik-õiguslikust suhtest. Kuna pankrotimenetluses tuleb maksunõuetele kohaldada pankrotiseaduse norme, siis tuleb pankrotimenetluses esitatud nõuetele kohaldada TsÜS-i aegumissätteid. Riigikohtu halduskolleegium on leidnud, et pärast pankrotimenetluse lõppu on pankrotimenetluses tunnustatud maksunõuet võimalik täita alternatiivselt nii TsÜS § 157 lg 3 kui ka MKS § 132 alusel.¹¹ Pankrotimenetluse ajal saab maksunõuet täita üksnes pankrotiseaduses sätestatud korras.¹²

2.1.2. Juhatuse liikme tasu ([2-15-18186/83](#))¹³

Tsiviilkolleegium käsitles antud otsuses äriühingu juhatuse liikmele tagasiulatuvalt tasu määramist ja määratud tasu vähendamist.

Kolleegium selgitas, et äriühingu juhatuse liikmel, kes tegutseb nn võõrorgani põhimõttel (olemata ise samal ajal osanikuks või aktsionäriks), on eelduslikult õigus saada oma tegevuse eest tasu, kuna oleks ebamõistlik eeldada, et isik nõustuks kandma juhatuse liikmele seaduses ettenähtud vastutust ilma äriühingust mingit vastutasu saamata. Seda kinnitab ka äriühingu ja juhatuse liikme vaheline käsundilaadne suhe ja sellest tulenevalt VÕS § 627 lg 1, mille kohaselt, kui käsunduslepinguga ei ole tasus kokku lepitud, tuleb tasu maksta, kui käsundi täitmist võib mõistlikult eeldada üksnes tasu eest.¹⁴

ÄS § 314 lg 1 kohaselt määratakse juhatuse liikme tasu ja maksmise kord kindlaks nõukogu otsusega. Tasu võib olla kokku lepitud ka juhatuse liikmega sõlmitavas teenistuslepingus, kusjuures õigus teha aktsiaseltsi nimel tahteavaldus tasu suuruse ja maksmise korra kohta on tulenevalt ÄS § 314 lg-st 1 nõukogul. Juhatuse liikmete tasupaketti võivad seejuures kuuluda

⁸ RKEKm 10.10.2018, [2-17-12525/53](#), p 17.2.

⁹ Samas, p 17.2.

¹⁰ RKHKo 18.04.2016, [3-3-1-4-16](#), p-d 12–14. RKTkm 12.10.2006, [3-2-1-71-06](#), p 10.

¹¹ RKHKo 18.04.2016, [3-3-1-4-16](#), p-d 12–14.

¹² RKEKm 10.10.2018, [2-17-12525/53](#), p 17.3.

¹³ RKTko 03.10.2018, [2-15-18186/83](#).

¹⁴ Samas, p-d 14–15.

erinevad komponendid ning iseenesest ei ole keelatud määrata juhatusel liikmele tasu ka tagasiulatavalt.¹⁵

Edasi selgitas kolleegium ÄS §-st 314 lg-st 2 tulenevat tasu määramise proportsionaalsuse põhimõtet, mille kohaselt juhatusel liikmele tehtavate maksete kogusumma peab olema mõistlikus vastavuses juhatusel liikme ülesannete ja äriühingu majandusliku olukorraga. Antud põhimõtte kohaldub mitte ainult juhatusel liikme tasule ehk sellele rahasummale, mida juhatusel liikmele makstakse tema ülesannete täitmise eest juhatusel liikmeks oleku ajal, vaid ka kõigile muudele tasudele, sh kompensatsioonidele, mida juhatusel liige on õigustatud saama pärast ametisuhete lõppu.¹⁶

Kolleegium märkis, et ÄS § 314 lg 3 sätestab tasu vähendamise nõudeõigusena, mitte kujundusõigusena ning ÄS § 314 lg 3 kohaldub ka siis, kui juhatusel liikmele on tagasiulatavalt määratud tasu, mis ilmselgelt ei vasta tema panusele ja aktsiaseltsi majanduslikule olukorrale. Selleks, et tasu vähendada, peab aktsiaselts esitama tasu või muu hüvitise saamiseks õigustatud isiku vastu nõude, mille maksma panemiseks peab ta vaidluse korral esitama juhatusel liikme vastu hagi kohtusse. Kui tasu saama õigustatud isik ei nõustu tasu vähendamisega, on aktsiaseltsil võimalik nõuda, et kohus kohustaks juhatusel liiget andma tasu vähendamisega nõustumiseks tahteavalduse (TsÜS § 68 lg 5).¹⁷

Kolleegium juhtis tähelepanu ka sellele, et kui nõukogu määrab juhatusel liikmele tasu või muu hüvitise, mis pole ilmselgelt vastavuses juhatusel liikmete ülesannetega, on aktsiaseltsil mh võimalik nõuda kahju hüvitamist sellise otsuse teinud nõukogu liikmetelt. Nõukogu liikmed, kes määravad juhatusel liikmetele sellise tasu, mis on vastuolus ÄS § 314 lg-s 2 sätestatud põhimõttega, on oma hoolsuskohustust rikkunud.¹⁸

Lisaks käsitles tsiviilkolleegium juriidilise isiku organi otsuse tühistamisega seonduvat märkides, et tehingu tühistamist reguleerivad tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS)¹⁹ sätted (TsÜS §-d 90–101) ei kohaldu juriidilise isiku organi otsustele. Kui juriidilise isiku organi otsus on puudusega, on seda võimalik kohtu kaudu kehtetuks tunnistada või tuvastada selle tühisus (TsÜS § 38 lg-d 1 ja 2).²⁰

2.1.3. Juhatusel liikme kande äriregistris ([2-18-4121/9](#))²¹

Tsiviilkolleegium selgitas käesolevas määruses juhatusel liikme ametiaja tagasiulatuvat pikendamist ja sellekohase tahteavalduse sissekandmist äriregistrisse.

Asjaolude kohaselt esitati registriosakonnale kandeavaldus, milles paluti äriregistrisse kanda juhatusel liikmed. Koos kandeavaldusega esitati osanike otsus, millega pikendati seniste juhatusel liikmete ametiaega nii tagasiulatavalt kui ka edasiulatavalt. Kohtunikuabi jättis kandeavalduse rahuldumata. Tsiviilkolleegium märkis, et seaduses tehakse vahet juhatusel liikme valimisel ja tema ametiaja pikendamisel. Äriseadustiku (ÄS)²² § 184 lg-test 1 ja 2 tuleneb, et seadus eristab olukorda, kus osauhing taotleb sellise juhatusel liikme registrisse kandmist, kes ei ole kandeavalduse esitamise ajal äriregistrisse kantud juhatusel liige,

¹⁵ Samas, p 16.

¹⁶ Samas, p 17.

¹⁷ Samas, p-d 22–23.

¹⁸ Samas, p 24.

¹⁹ Tsiviilseadustiku üldosa seadus, RT I 2002, 35, 216.

²⁰ RKTko 03.10.2018, [2-15-18186/83](#), p 21.

²¹ RKTkm 10.10.2018, [2-18-4121/9](#).

²² Äriseadustik, RT I 1995, 26, 355.

olukorrast, kus äriühing teatab registripidajale, et isik, kes on juba varem kantud juhatuse liikmena registrisse, on jätkuvalt juhatuse liige. Kolleegium rõhutas, et juhatuse liikme ametisuhte olemasolu ei sõltu registrikandest, vaid ühingu ja juhatuse liikme vastastikustest tahteavaldustest, mis võivad olla väljendatud erineval viisil. Samuti on kolleegium varem leidnud, et juhatuse liikmeks olek on õigussuhe osaühingu ja juhatuse liikme vahel, milleks on vajalik mõlema poole tahteavaldus ning isegi, kui isik vaatamata ametiaja möödumisele jätkab tegutsemist juhatuse liikmena, võivad osanikud tema juhatuse liikmena tegutsemise tagasiulatuvalt heaks kiita, mille tulemusena saab juhatuse liikme ametiaja lugeda tagasiulatuvalt pikendatuks.²³ Seega on võimalik juhatuse liikmeks olek osanike otsusega tagasiulatuvalt heaks kiita ja kui ka juhatuse liige on teinud sellekohase tahteavalduse, loetakse juhatuse liikme ametiaeg tagasiulatuvalt pikenenuks.²⁴

Osanike otsuse alusel, millega on tagasiulatuvalt pikendatud juhatuse liikmete ametiaega, ja samal ajal otsustatud, et samad isikud jätkavad ka edaspidi juhatuse liikmetena, saab osaühingu ja juhatuse liikmete vahelises suhtes lugeda, et kõnealused isikud on alates nende esmakordsest valimisest kogu aeg olnud ja on ka järgmisel ametiajal juhatuse liikmed. Kui kõnealused isikud on äriregistrist kustutatud, siis on äriregistri kande ebaõige ja selle kande saab osaühingu avalduse alusel parandada. Kolleegium selgitas, et sellises olukorras ei saa osaühing esitada registripidajale juhatuse liikmete valimise otsust, vaid saab esitada üksnes nende ametiaja pikendamise otsuse ja registripidaja ei tohi kande tegemisest keelduda põhjusel, et talle ei ole esitatud juhatuse liikmete valimise otsust.²⁵

Kolleegium selgitas ka lisaks registripidaja õigusi selgitada välja kande tegemiseks esitatud dokumentide sisu. Kolleegium on seisukohal, et registripidajal on talle esitatud äriühingu organi otsuse sisu hindamisel mh õigus teha kindlaks otsuses väljendatud tahe. Osanike otsuse kui tehingu tõlgendamisele saab kohaldada VÕS §-s 29 sätestatud lepingu tõlgendamise reegleid.²⁶

2.1.4. Hüpooteegiga koormatud kinnisasja mõttelise osa võõrandamine ([2-18-1450/11](#))²⁷

Tsiviilkolleegiumi kogu koosseis lahendas küsimust, kuidas käituda olukorras, kui menetluse kestel muudetakse seadust nii, et kinnistusraamatusse kande tegemise eelduseks olevat nõusolekut enam ei ole vaja.

Asjaolude kohaselt keeldus kohtunikuabi registrimenetluses kinnisasja mõttelise osa võõrandamise kande tegemisest, kuna avalduse esitamise ajal kehtinud asjaõiguseaduse (AÕS)²⁸ § 356 lg 1 kohaselt oli hüpooteegiga koormatud kinnisasja jagamiseks, sh hüpooteegiga koormatud kinnisasjast mõttelise osa võõrandamiseks nõutav hüpooteegipidaja ja kinnisasja omaniku notariaalselt tõestatud kokkulepe ning avaldajad ei esitanud registripidajale hüpooteegipidaja nõusolekut.²⁹

Kolleegium märkis, et asjaõiguseaduse muudatustega, mis jõustusid 1. juulil 2018, tunnistati AÕS § 356 kehtetuks ja muudeti AÕS § 54, mille lg 4 kohaselt jääb kinnistusraamatusse kantud õigus, mille esemeks on kinnisasi tervikuna, kinnisasja jagamise korral koormama kõiki jagamise tulemusel tekkinud kinnisasju. Seega ei nõua seadus alates 1. juulist 2018 enam kinnisasja jagamiseks hüpooteegipidaja nõusolekut, kuna alates 1. juulist 2018 kehtiva AÕS § 54

²³ RKTkm 08.10.2008, [3-2-1-65-08](#), p-d 33–34.

²⁴ RKTkm 10.10.2018, [2-18-4121/9](#), p 13.

²⁵ Samas, p-d 14–15.

²⁶ Samas, p 17. Vt ka RKTko 20.06.2013, [3-2-1-72-13](#), p 22.

²⁷ RKTkm 10.10.2018, [2-18-1450/11](#).

²⁸ Asjaõiguseadus, RT I 1993, 39, 590.

²⁹ RKTkm 10.10.2018, [2-18-1450/11](#), p 10.

lg 4 kohaselt on võimalik säilitada hüpoteek ühishüpoteegina kõigil jagamise tulemusel tekkivatel kinnisasjadel. Seetõttu ei kahjusta jagamine hüpoteegipidaja õigusi.³⁰

Kolleegium selgitas, et menetlusökonoomia põhimõttest lähtuvalt saab alates 1. juulist 2018 jõustunud seadusesätteid kohaldada ka kandevaldusele, mis on esitatud ajal, mil kehtis AÕS § 365. Registrimenetlus on formaliseeritud menetlus, mistõttu ei ole välistatud sama sisuga kandevalduse uus esitamine ning uute seadusesätete alusel tuleks see rahuldada.³¹

2.1.5. Tervishoiuteenuse osutamine ([2-15-8533/125](#))³²

Riigikohtu tsiviilkolleegiumi kogu koosseis selgitas oma otsuses tervishoiuteenuse osutaja dokumenteerimiskohustuse ja teavitamiskohustuse rikkumise tagajärgi.

Nimetatud asjas esitati maakohtule hagi Eesti Vabariigi vastu tervishoiuteenuse osutamata jätmisega tekitatud mittevaralise kahju eest hüvitise väljamõistmiseks. Hagiavalduse kohaselt tehti hagejale vanglas viibimise ajal C-hepatiidi antikehade tuvastamiseks vereanalüüs, mille vastus oli positiivne. Hagejat tulemustest ei teavitatud ega määratud täpsustavat analüüsi. Hageja hinnangul tekkis talle tervishoiuteenuse osutamata jätmisega mittevaraline kahju, sest teda ei teavitatud viivitamatult pärast avastamist C-hepatiidi viiruse olemasolust organismis. Sellega jäeti ta ilma võimalusest haigust ravida, samuti on võimalik, et hageja nakatas enda teadmata teisi isikuid. Maakohus rahuldab hagi osaliselt, ringkonnakohus tühistas otsuse ja jättis hagi rahuldamata leides, et põhjuslik seos kostja rikkumise ja hagejal tekkinud kahju vahel ei ole tõendatud. Kohtud tuvastasid, et kostja ei olnud vereanalüüsi tulemustest teavitamist nõuetekohaselt dokumenteerinud.

Dokumenteerimiskohustuse sätestab VÕS § 769 ja selle eesmärk on tagada tervishoiuteenuse osutamiseks vajalike andmete kogumine ja säilitamine ning tervishoiuteenuse osutamise kvaliteedi ja nõuete maksmapanemise võimalikkus.³³ Tervishoiuteenuse osutaja dokumenteerimiskohustuse rikkumisel on oluline tähendus tõendamiskoormise jaotusele. Nimelt sätestab VÕS § 770 lg 3, et tervishoiuteenuse osutaja vastutuse aluseks olevat asjaolu peab tõendama patsient, välja arvatud juhul, kui patsiendile tervishoiuteenuse osutamine on jätetud nõuetekohaselt dokumenteerimata. Tsiviilkolleegiumi hinnangul järeldub viidatud sättest, et asjaolu puhul, mille dokumenteerimiskohustust tervishoiuteenuse osutaja rikkus, pöördub tõendamiskoormis ümber ning tervishoiuteenuse osutaja peab tõendama, et asjaolu ei esinenud. Kui teavitamiskohustus on jätetud nõuetekohaselt dokumenteerimata, siis peab tervishoiuteenuse osutaja tõendama, et on teavitamiskohustust täitnud.³⁴

Tsiviilkolleegium on varasemas praktikas selgitanud, et tervishoiuteenuse osutaja õige diagnoosi määramata jätmist saab üldjuhul pidada patsiendi haiguse süvenemisega kaasneva mittevaralise kahju põhjuseks. VÕS § 770 lg 4 järgi eeldatakse diagnoosi- või ravivea korral patsiendil terviserikke tekkimisel, mida oleks saanud tavapärase raviga ilmselt vältida, et kahju tekkis vea tagajärjel. Seega peab viidatud sätte kohaselt patsient tõendama tervishoiuteenuse osutaja diagnoosi- või ravivea ja endal terviserikkega kahju tekkimise ning põhistama, miks ta arvab, et õige diagnoosi ja ravi korral ei oleks kahju tekkinud. Tervishoiuteenuse osutaja peab oma vastutuse välistamiseks tõendama, et kahju ei tekkinud tema diagnoosi- või ravivea tõttu,

³⁰ Samas, p 11.

³¹ Samas, p 12.

³² RKTko 31.10.2018, [2-15-8533/125](#).

³³ A. Nõmper, § 769 - P. Varul jt (koost). Võlaõigusseadus III. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2009, § 769, p 1.

³⁴ RKTko 31.10.2018, [2-15-8533/125](#), p 14.

st puudub põhjuslik seos diagnoosi- ja/või ravivea ning tekkinud kahju vahel.³⁵ Lahendis 2-15-8533 täpsustati varasemas praktikas esitatud seisukohta ja leiti, et VÕS § 770 lg 4 kohaselt kehtib selline põhjusliku seose eeldus vaid diagnoosi- või ravivea korral mitte patsiendi terviseriskist teavitamata jätmisele.³⁶

Teavitamiskohustuse rikkumise ja ravi alguse viibimise vahel põhjusliku seose kindlakstegemisel tuleb tulenevalt hea usu põhimõttest eeldada, et patsient oleks õigeaegse teavitamise korral lasknud hiljem oma tervist kontrollida ja alustanud vajadusel ka vajaliku raviga. Kolleegium selgitas, et ravi alustamise viibimisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamine on hõlmatud tervishoiuteenuse osutaja väidetavalt rikutud lepingulise kohustuse kaitseesmärgiga ning selline kahju on tervishoiuteenuse osutajale ette nähtav. Kahjuhüvitise suuruse kindlaksmääramisel on tähtis ajavahemik, mille jooksul patsient tervishoiuteenuse osutaja kohustuse rikkumise tõttu ennast ei ravinud. Kolleegium lisas, et kui tervishoiuteenuse osutaja vastutab patsiendile mittevaralise kahju tekitamise eest, tuleb kahjuhüvitise suuruse kindlaksmääramisel arvestada kõiki asjaolusid. Kui kohus tuvastab, et patsient teadis C-viirushepatiidi kahtlusest ega pöördunud sellele vaatamata arsti poole, võib seda asjaolu arvestada kahjuhüvitise suuruse määramisel.³⁷

Lahendile kirjutasid eriarvamuse riigikohtunikud Henn Jõks, Ants Kull ja Malle Seppik. Kohtunikud ei nõustunud kolleegiumi enamuse seisukohaga selles, et juhul kui tõendatuks saab lugeda kostja rikkumise, mis seisnes hageja vereanalüüsi tulemusest teavitamata jätmises, ja hageja tõendab, et tal oleks olnud vereanalüüsi tulemuste järgi vaja tervist hiljem kontrollida, siis tuleb eeldada, et hageja oleks teavitamise korral lasknud ka hiljem oma tervist kontrollida ja alustanud vajadusel kohe raviga. Lahendi [2-15-8533/125](#) p-s 14 leiti, et tõendamiskoormis pöördub ühesnes asjaolu osas, mis on dokumenteerimata jäetud. Seega kõiki teisi kostja vastutuse aluseks olevaid asjaolusid peab tõendama patsiendist hageja. Hageja peab mh tõendama, et kahju, mille hüvitamist ta kostjalt nõuab, ja kostja rikkumise vahel on põhjuslik seos. Kui eeldada, et asjaolust teadmise korral oleks hageja kahju tekkimist vältinud, nagu kolleegiumi enamus on lahendi [2-15-8533/125](#) p-s 16 märkinud, siis pööratakse sellega tõendamiskoormis ümber mitte üksnes vastutuse aluseks oleva asjaolu, vaid ka põhjusliku seose osas. See muudab olematuks tõendamiskoormise erinevuse ravi- või diagnoosivea ning raviteenuse osutaja ükskõik millise muu rikkumise korral ning võib raviteenuse osutaja panna olenemata rikkumise olemusest ja tõsidusest olukorda, milles ta oleks siis, kui tegemist oleks tema ravi- või diagnoosiveaga. See oleks vastuolus seaduse tähe ja mõttega, mida kritiseeritava lahendi p-des 14 ja 15 on selgitatud.³⁸

2.1.6. Suhtluskorra kindlaksmääramine ([2-17-3347/128](#))³⁹

Tsiviilkolleegiumi kogu koosseis selgitas lahendis, et suhtluskorra kindlaksmääramine ei muuda hooldusõiguse kuuluvust. Tegemist oli kinnise menetlusega, kolleegium otsustas kohtupraktika ühtlustamise ja kujundamise eesmärgil avalikustada määruse põhjendava osa p-d 13–25 ning eriarvamused.

Kolleegium selgitas, et perekonnaseaduse (PKS)⁴⁰ § 145 lg 2 kohaselt võib hooldusõiguslik vanem, kelle juures laps kohtulahendi alusel viibib, otsustada ainuisikuliselt lapse igapäevaelu asju ehk teha tavaotsustusi, mis esinevad sageli ja lapse arengut püsivalt ei mõjuta. Seda,

³⁵ RKTko 08.04.2011, [3-2-1-171-10](#), p 16.

³⁶ RKTko 31.10.2018, [2-15-8533/125](#), p 15.

³⁷ Samas, p-d 16 ja 18.

³⁸ Riigikohtunike Henn Jõksi, Ants Kulli ja Malle Seppiku eriarvamus [2-15-8533/126](#).

³⁹ RKTkm 07.12.2018, [2-17-3347/128](#).

⁴⁰ Perekonnaseadus, RT I 2009, 60, 395.

millised on tavaotsustused tuleb igal üksikjuhtumil eraldi hinnata. Ühtset loetelu olulistest ja igapäevaelu küsimustest ei saa välja tuua, sest see sõltub lapse ja vanema tavapärasest elukorraldusest. Kolleegium lisas, et lapsega seotud olulisi asju peavad lahus elavad ühise hooldusõigusega vanemad otsustama PKS § 145 lg 1 järgi ikkagi ühiselt ning lapse ja vanema vahelise suhtluskorra kindlaksmääramine seda põhimõtet ei muuda. Lapsega seotud olulisi asju saab üks vanem üksinda otsustada eelkõige vaid juhul, kui tal on selles asjas ainuhooldusõigus või ainuotsustusõigus. Üksikküsimuses otsustusõiguse saamiseks või ühise hooldusõiguse lõpetamiseks saab vanem PKS § 119 või 137 kohaselt avaldusega kohtusse pöörduda.⁴¹

Kolleegium märkis, et üldjuhul on lapse huvides suhelda mõlema vanemaga ka siis, kui vanemad elavad eri riikides, ning suhtlust tuleks piirata vaid juhtudel, kui see lapse huve kahjustab. Sobiv suhtluskord tuleb paika panna üksikjuhtumi asjaoludest lähtudes, arvestades lapse väljakujunenud elurütmi, arengut ja vanust ning vältida seda, et reisimine oleks lapsele liiga koormav. Kohus saab juhul, kui vanemad elavad eri riikides, määrata lapse parimate huvidega koosõlas oleva suhtluskorra kindlaks, reguleerides, kui tihti ja milliste ajavahemike tagant peaksid laps ja vanem kohtuma. Kolleegium leidis, et kohtute diskretsiooni piiridesse mahub võimalus määrata suhtluskord kindlaks selliselt, et laps viibib vaheldumisi kahe nädala kaupa kummagi vanema juures.⁴²

Lisaks juhtis tsiviilkolleegiumi kogu koosseis selles asjas seadusandja tähelepanu sellele, et hooldus- ja suhtlusõigusega seotud asjade efektiivseks lahendamiseks on vajalik riiklikult rahastatud professionaalne perelepitusteenus.⁴³

Lahendile kirjutati kaks eriarvamust.⁴⁴

2.1.7. Testamendi tõlgendamine ([2-16-2978/58](#))⁴⁵

Tsiviilkolleegium selgitas otsuses põhjalikult testamendi tõlgendamise reegleid, annaku määramise ja pärija nimetamise eristamist ning pärandist loobumise avalduse kehtetuks tunnistamise eeldusi.

Pärimisseaduse (PärS)⁴⁶ § 181 lg 2 järgi kohaldatakse enne 1. jaanuari 2009. a tehtud testamendi teksti tõlgendamiseks kehtiva seaduse § 28–34. Testamendi tõlgendamisel tuleb testaatori tegelik tahe välja selgitada testamendi tegemise aja seisuga, lähtudes eelkõige asjaoludest, mis said testamendi tegemise ajal olla testaatori subjektiivse tahte kujunemise aluseks. Asjaolud, mis tekivad pärast testamendi tegemist, ei saa mõjutada testaatori tegeliku tahte kujunemist testamendi tegemise ajal. Kolleegium märkis, et testamendi tõlgendamisel tuleb eelistada tõlgendust, mis võimaldab testaatori korraldusi võimalikult suurel määral ellu viia ning saavutada neid õiguslikke tagajärgi, millele testaatori tegelik tahe oli suunatud. Ainuüksi asjaolu, et testamendis on kasutatud õiguslikku mõistet, ei välista võimalust kvalifitseerida korraldus õiguslikult ümber. Testaatori sõnakasutusest ei saa lähtuda juhul, kui selle tulemusena saabuksid õiguslikud tagajärjed, mis testaatori tegelikule tahtele ei vasta, või tagajärjed oleksid soovitud ebasoodsamad.⁴⁷

⁴¹ RKTkm 07.12.2018, [2-17-3347/128](#), p-d 16–17.

⁴² Samas, p-d 22–23.

⁴³ Samas, p 25.

⁴⁴ Riigikohtunik Jaak Luige eriarvamus [2-17-3347/130](#). Riigikohtunike Peeter Jerofejevi ja Tambet Tampuu eriarvamus [2-17-3347/129](#).

⁴⁵ RKTko 24.10.2018, [2-16-2978/58](#).

⁴⁶ Pärimisseadus, RT I 2008, 7, 52.

⁴⁷ RKTko 24.10.2018, [2-16-2978/58](#), p-d 14, 17–18.

Kolleegium selgitas, et testamendis sisalduvatele korraldustele õigusliku hinnangu andmisel tuleb testamendi tõlgendamise reegleid arvestades otsustada igal üksikjuhtumil korralduse õigusliku olemuse üle, kasutades korralduste eristamise kriteeriume nende koostoimes. Kui testaator on testamendis teinud korralduse konkreetse eseme kohta, tuleb tõlgendamise teel välja selgitada, kas testaator soovis teha annakukorralduse (PärS § 56 lg 1), nimetada isiku pärijaks, tuues jagamiskorraldusega (PärS § 159 lg 1) välja enda soovitud, kuidas tuleks pärandvara jagada, või nimetada pärija selliselt, et lisaks pärandiosale saab isik ka annaku (PärS § 61).⁴⁸

Annaku ja pärija nimetamise peamine erinevus seaduse kohaselt on see, et pärija nimetamise korraldusega jätab testaator isikule kogu oma vara või mõttelise osa sellest, samas kui annakukorraldusega saab soodustatud isik üksnes teatud varalise hüve. Kolleegium andis kohtutele juhise, kuidas eristada annaku ja pärija nimetamise korraldust, märkides, et mh tuleb hinnata:

- kas pärandaja on soovinud jätta isikule annakuna vaid ühe konkreetse eseme või nimetanud ta pärijaks, jättes talle kogu oma vara või murdosa sellest;
- millise osakaalu pärandvara väärtusest moodustab isikule jäetud varaese; seejuures viitab pärija nimetamise korraldusele see, kui isikule on jäetud vara põhiosa või ese, mis moodustab suure osa pärandvara väärtusest, annaku määramisele aga see, kui isikule jäetud ese moodustab kogu pärandvarast vaid kõrvalise osa;
- kas pärandaja nägi isikut oma pärijana ja õigusjärglasena, kes osaleb pärandvara jagamises, vastutab pärandil lasuvate kohustuste eest ja kannab pärandi avanemisega seotud kulud, või nägi pärandaja isikut pigem annakusaajana, kes pärandvara valitsemises ei osale ja kellel on võlausaldajana pärija vastu võlaõiguslik nõue;
- kas pärandaja tahe oli suunatud sellele, et varaese läheks vahetult üle isikule kui pärijale, või soovis pärandaja, et isik saaks annakusaajana vaid võlaõigusliku nõude pärija vastu.⁴⁹

Edasi selgitas kolleegium, et seaduse kohaselt saab loobuda nii pärandist (PärS § 4 lg 2) kui annakust (PärS § 64 lg 1) ning nii pärandist kui ka annakust loobumine on võimalik kehtetuks tunnistada (PärS § 123 ja TsÜS §-d 92, 94, 96 ja 97). Pärandist loobumise avalduse kehtetuks tunnistamist reguleerib PärS § 123 lg 2. Kolleegium selgitas, et PärS § 123 lg 2 on erinorm TsÜS § 92 suhtes, mis käsitleb eksimuse tõttu tehingu tühistamise üldreegleid. PärS § 123 lg 2 eesmärk on kitsendada ja täpsustada asjaolusid, millele tuginedes saab isiku pärandist loobumise või pärandi vastuvõtmise avalduse eksimuse tõttu kehtetuks tunnistada. Sätte kohaselt saab avalduse kehtetuks tunnistamise alusena eksimusele tugineda üksnes siis, kui eksimus seisneb selles, kas isik pärib seaduse, testamendi või pärimislepingu järgi. Asjaolu, et isik ei olnud teadlik pärandvara koosseisust, ei anna alust avalduse kehtetuks tunnistamiseks. PärS § 121 kohaselt on õigustatud isikul võimalus enne loobumist või vastuvõtmist muu hulgas saada andmeid pärandvara koosseisu ning testamendi sisu kohta.⁵⁰

⁴⁸ Samas, p 19.

⁴⁹ Samas, p-d 20–21. Vt ka T. Mikk. Annak pärandvarast eseme omandamise alusena. Teadusmagistritöö. Tartu Ülikool, 2010, lk 110–121.

⁵⁰ RKTko 24.10.2018, [2-16-2978/58](#), p-d 12 ja 27.

2.1.8. Pärimine ja täitemenetlus ([2-17-18529/24](#))⁵¹

Kolleegium selgitas määruses võlausaldajale PärS §-st 126 tuleneva nõudeõiguse olemust ja maksmapaneku korda ning pärima õigustatud isiku võimalusi oma õiguste kaitsmiseks täitemenetluses.

PärS § 126 kohaselt võib võlausaldaja nõuda, et pärandist loobunu need võlad, mida ei saa loobunu varast tasuda, tasutakse temal õiguse järgi saada olevast pärandiosast. Võlgade rahuldamisest järele jäänud pärandiosa läheb üle pärijatele, kes pärivad pärandist loobunu asemel. Tsiviilkolleegium märkis, et PärS § 126 regulatsioon ei ole õnnestunud, kuna ei täpsusta kelle vastu ja millises korras tuleb nõue maksma panna, milline on nõude õiguslik olemus, sh millele täpsemalt sissenõue pööratakse, ning kuidas saavad isikud, kelle vara arvel võlgniku kohustusi täidetakse, oma õigusi kaitsta. Riigikohus selgitas, et pärandist loobunud võlgniku puhul ei saa rääkida pärandiosast, mida võlgnikul oleks õigus saada, sest pärast pärandist loobumist ei ole võlgnikul subjektiivset pärimisõigust ja võlgniku pärandiosale ei saa seega sissenõuet pöörata. Võlgniku pärandist loobumise tagajärjel selgitatakse pärandaja järel pärima õigustatud isikud välja vastavalt seaduse või viimse tahte kohase pärimise reeglitele. Järgmisena pärima õigustatud isikutele ei lähe võlgniku loobumise tõttu üle võlgniku pärimisõigus või tema õigus pärandiosale. Võlgniku subjektiivne pärimisõigus lõpeb. Järgmisena pärima õigustatud isikutel tekib endil subjektiivne õigus pärida pärandaja järel vastavalt pärimisõiguse reeglitele. Võlgniku õigusele, mis on lõppenud, ei saa sissenõuet pöörata.⁵²

Võlausaldaja nõudeõigus on seega PärS § 126 järgi suunatud võlgniku loobumise tagajärjel järgmisena pärima õigustatud isikute, mitte võlgniku vastu. Võlausaldaja nõude eripära seisneb selles, et seadusest tulenevalt tagavad võlausaldaja nõuet võlgniku vastu võlgniku loobumise tõttu pärima õigustatud isikud. Säte kaitseb võlausaldaja huve juhtudel, mil võlgnik on pärandist loobunud ja tal ei ole vara, mille arvel oleks võimalik võlga tasuda.⁵³

Edasi selgitas kolleegium, et kohtutäitur ei saa enne pärandvara jagamist arestida pärandvara hulka kuuluvat kinnisasja, sest pärandvaras olevad konkreetsed esemed kuuluvad kuni pärandvara jagamiseni kaaspärijatele ühiselt (PärS § 147) ehk on nende ühisomandis. Kolleegium on varem leidnud, et pärandvara kujutab endast vara ja sellega seotud õiguste ja kohustuste kogumit ning igale kaaspärijale kuuluvad konkreetsed asjad või nende osad määratakse kindlaks pärandvara jagamisel. Seetõttu ei tähenda kaaspärijale pärandvara ühisuse osa kuulumine seda, et talle kuuluks ka vastav mõtteline osa pärandvara hulka kuuluvatest üksikutest esemetest.⁵⁴ Olukorras, kus on mitu pärijat ning pärandvara on veel jagamata, saab pöörata sissenõude pärandvara ühisuse osale, mitte pärandvaras olevale konkreetsele esemele või mõttelisele osale sellest.⁵⁵

Kui võlgnik on pärandist loobunud ei saa sissenõuet pöörata tema mõttelisele osale pärandist, vaid sissenõude saab pöörata võlgniku asemel pärima õigustatud isikute mõtteliste osadele pärandvara ühisusest. Kolleegium leidis, et PärS § 126 võimaldab sissenõude pöörata loobunud võlgniku asemel pärinud isiku mõttelisele osale pärandvara ühisusest ulatuses, milles pärima

⁵¹ RKTkm 04.12.2018, [2-17-18529/24](#).

⁵² Samas, p-d 13.1–13.3.

⁵³ Samas, p 14.

⁵⁴ RKTkm 20.10.2015, [3-2-1-104-15](#), p 9; RKTkm 24.09.2014, [3-2-1-68-14](#), p 15.

⁵⁵ RKTkm 04.12.2018, [2-17-18529/24](#), p-d 16–17.

õigustatud isik päris võlgniku loobumise tagajärjel. Täitemenetluses isikute varale sissenõude pööramine ei ole aga võimalik ilma täitedokumentita.⁵⁶

Sellise nõude maksmapanekuks täitemenetluses ei ole piisav, kui võlausaldajal on täitedokument pärandist loobunud võlgniku vastu. PärS §-st 126 tulenev nõudeõigus ei anna sissenõudjale iseenesest täitedokumenti, et pöörata sundtäitmisel sissenõue võlgniku asemel pärima õigustatud isikute varale. Kolleegium leidis, et selleks, et võlausaldaja saaks maksmata panna PärS §-st 126 tuleneva nõudeõiguse, peab ta esitama kohtusse hagi isikute vastu, kes pärisid võlgniku loobumise tõttu võlgniku asemel.⁵⁷

2.1.9. Ühisvaras oleva kinnistu valduse väljanõudmine ([2-16-9519/78](#))⁵⁸

Tsiviilkolleegiumi kogu koos seis selgitas otsuses ühisvara valitsemise reegleid, täpsemalt ühisvaras olevatest asjadest tulenevate nõuete esitamise võimalikkust ühisomanike poolt eraldi ning ühisvara suhtes sõlmitud võlaõiguslikke lepingute kehtivuse ulatust.

Asjaolude kohaselt soetasid hageja ja kostja II abielu ajal kinnistu ning on kantud selle ühisomanikena kinnistusraamatusse. Abielu on lahutatud, aga ühisvara jagatud ei ole. Kostja II sõlmis kostjaga I üürilepingu, millega andis kinnistu kostja I valdusesse. Hageja nõudis kostjalt I kinnistu valduse vabastamist ja hüvitist kinnistu kasutamisest saadud kasu eest.

Kõigepealt märkis kolleegium, et kuni lahutatud abikaasade ühisvara jagatud ei ole, kohaldatakse PKS § 37 lg 2 alusel ühisvara valdamise, kasutamise ja käsutamise suhtes ühisvara valitsemise kohta kehtestatud nõudeid. Sellest lähtudes teostavad PKS § 28 lg 1 kohaselt abikaasad ühisvaraga seotud õigusi ja kohustusi ühiselt. Vindikatsiooninõue, mis on AÕS § 80 lg 2 järgi suunatud omandiõiguse tunnustamisele ja kinnistu saamisele ebaseaduslikust valdusest oma valdusse, kuulub iseenesest ühisomanikele ühiselt, kuna nõue on olemuslikult jagamatu. Vindikatsiooninõude saavad ühisomanikud üldjuhul maksmata panna ühiselt, kuna vaidlusalust õigussuhet saab tuvastada üksnes kõigi ühisomanike suhtes ühiselt. Ühisomanikud on vältimatud kaashagejad või -kostjad TsMS § 207 lg 3 mõttes. Materiaalõiguslikult on ühisomanikud vindikatsiooninõude suhtes võrreldavad ühisvõlausaldajatega võlaõiguslike nõuete suhtes (VÕS § 72).⁵⁹

Kolleegium selgitas, et ühisvaras olevatest asjadest tulenevaid nõudeid, mh vindikatsiooninõude võib esitada ka kumbki abikaasa eraldi. See tuleneb AÕS § 71 lg-st 4, mille kohaselt on kaasomanikul ühise asja suhtes kolmandate isikute ees kõik omaniku õigused. AÕS § 70 lg 6 laiendab seda sätet ka ühisomanikele. Küll tuleb VÕS § 72 lg 1 järgi vindikatsiooninõude puhul nõuda asi mõlema abikaasa ühisesse valdusse, kuna PKS § 29 lg 1 kohaselt ühisvara ühiselt valitsevad abikaasad võivad varaga seotud õigusvaidlusi pidada ainult ühiselt või teise abikaasa nõusolekul. PKS § 29 lg 1 kaitseb ühe abikaasa varalisi huve teise abikaasa võimalike kuritarvituste vastu, mistõttu, kui mõlema abikaasa varalised huvid on piisavalt kohtumenetluses kaitstud, saavad abikaasad tsiviilõigusi ka üksi teostada.⁶⁰

Kuna vindikatsiooninõude puhul tuleb asi nõuda ainult mõlema abikaasa ühisesse valdusse, siis saavad ka mõlemad abikaasad olla sissenõudjaks täitemenetluses, isegi kui üks neist hagejana menetluses ei osalenud. Hagi rahuldamise korral puudub seega hagejaks mitteolnud abikaasal õiguskaitsevajadus uue hagi esitamiseks, kuivõrd hagi rahuldav lahend on täitedokumentiks

⁵⁶ Samas, p 19.

⁵⁷ Samas, p-d 20 ja 23.

⁵⁸ RKTko 31.10.2018, [2-16-9519/78](#).

⁵⁹ Samas, p-d 23–24.

⁶⁰ Samas, p-d 25–25.2.

mõlema abikaasa kasuks. Samas, hagi rahuldamata jätmise korral, saab samasisulise hagi esitada ka teine ühisomanik, sest tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS)⁶¹ § 457 lg-st 1 tulenevalt esimene otsus teda ei seo. Lisaks võib teine ühisomanik astuda menetlusse või teda saab kaasata iseseisva nõudeta kolmanda isikuna hageja poolel. Silmas peab pidama siiski seda, et kui kolmanda isiku seisukohad on vastuolus hageja omadega, lähtutakse TsMS § 214 lg 2 kohaselt hageja seisukohtadest.⁶²

Lisaks selgitas kolleegium, et ühisomanikul on õigus sõlmida ühisomandis oleva asja suhtes iseseisvalt võlaõiguslikke lepinguid, sh ka üürilepinguid, ning üürilepingu kehtivus ei sõltu teise ühisomaniku antud nõusolekust. Selline üürileping ei seo aga iseenesest teist ühisomanikku ja sellest ei tulene kohustusi lepingu pooleks mitteolevale ühisomanikule. AÕS § 83 lg 1 kohaselt saab üürileping õigustada üürnikku valdust välja andmast keelduma üksnes juhul, kui tal on omaniku suhtes õigus asja vallata. Oma nõusoleku andmisest keeldunud ühisomaniku suhtes aga AÕS § 83 lg-s 1 toodud vastuväide ei kohaldu, kuna leping tema suhtes ei kehti. Seega ei anna üürileping üürnikule õiguslikku alust kinnisasja vallata lepingupooleks mitte oleva ühisomaniku suhtes.⁶³ Kinnisasja üürilepingu sõlmimist ei saa samas lugeda kinnisasja koormamiseks (kasutamiseks).⁶⁴

Ühisvarasse kuuluva kinnistu valdamise ja kasutamise eest hüvitise saamise nõue kuulub samuti abikaasade ühisvarasse ja VÕS §-dest 73–75 tulenevalt tuleb abikaasad lugeda selliste nõuete osas solidaarvõlausaldajateks. Solidaarvõlausaldajana saavad abikaasad esitada eraldi haid ühisvarasse kuuluva võlaõigusliku nõude sissenõudmiseks. Täitmist võivad nad (erinevalt ühisvõlausaldajatest) nõuda VÕS § 73 lg-st 1 tulenevalt kumbki endale. Kolleegium rõhutas, et solidaarvõlausaldaja staatus kaitseb teist abikaasat, kuna teise abikaasa osaluseta tehtud nõude käsutused (mh nõudest loobumine ja kompromissi sõlmimine) menetluses mitteosaleva abikaasa suhtes ei kehti. Kui hagi rahuldatakse ja nõue täidetakse, võib võlgnik aga keelduda uue hagi alusel raha maksmast, kuna on nõude rahuldanud (VÕS § 73 lg 3).⁶⁵ Teine abikaasa saab sel juhul esitada nõudeid vaid raha saanud abikaasa vastu. Kui hagi jääb rahuldamata, ei ole aga välistatud, et teine solidaarvõlausaldaja esitab uue samasisulise hagi. Selle vältimiseks peavad kõik solidaarvõlausaldajad osalema menetluses.⁶⁶

Viimasena selgitas kolleegium, et omanikul on õigus nõuda tema asja valdajalt hüvitist asja kasutamise eest saadud kasuna (kasutuseelised TsÜS § 62 lg 1 mõttes) VÕS § 1037 lg 1 ja lg 3 esimese lause alusel sõltumata sellest, et valdaja oli heauskne ning oli saanud valduse kolmanda isikuga sõlmitud lepingu alusel. Sellist nõuet ei välista ka asjaolu, et ebaseaduslik valdaja maksis kolmandale isikule lepingu alusel valduse saamise eest tasu, sh üüri üürilepingu alusel. Samas võib valdajal olla omakorda õigus nõuda omanikule hüvitatud kasu hüvitamist lepingu rikkumisega tekitatud kahjuna (VÕS § 115) kolmandalt isikult.⁶⁷

⁶¹ Tsiviilkohtumenetluse seadustik, RT I 2005, 26, 197.

⁶² RKTko 31.10.2018, [2-16-9519/78](#), p-d 25.2 ja 26.

⁶³ Samas, p 29.1.

⁶⁴ RKTko 15.06.2011, [3-2-1-51-11](#), p 17.

⁶⁵ RKTko 19.12.2012, [3-2-1-165-12](#), p 28.

⁶⁶ RKTko 31.10.2018, [2-16-9519/78](#), p-d 35–36.

⁶⁷ Samas, p 38.

2.2. MENETLUSÕIGUS

2.2.1. Hagi- või hagita menetlus ([2-12-24747/180](#))⁶⁸

Tsiviilkolleegiumi kogu koosseis lahendas küsimust, kuidas käituda olukorras, kui menetluse kestel muudetakse seadust nii, et muutub asja menetlusliik.

Asjaolude kohaselt esitas hageja naaberkorteri endise omaniku vastu kahju hüvitamise nõude ja uue omaniku vastu nõude rikkumisele eelnenud olukorra taastamiseks. Kolleegium märkis, et TsMS § 613 lg 1 p 1 varasema sõnastuse järgi ei tulnud hagi esitamise ajal kehtinud seaduse kohaselt sellised nõuded lahendada hagita menetluses.⁶⁹

1. jaanuaril 2018 jõustunud TsMS § 613 lg 1 p 1 uue redaktsiooni järgi lahendab kohus hagita menetluses korteriomaniiku või korteriühistu avalduse alusel asja, mis tuleneb korteriomandist ja korteriomandi eseme valitsemisest ning puudutab korteriomaniike omavahelisi õigusi ja kohustusi ning korteriomaniike ja korteriühistu vahelisi õigusi ja kohustusi, välja arvatud nõue kohustada korteriomandit võõrandama. Kolleegiumi arvates tuleb seetõttu hagita menetluses lahendada muu hulgas ka rikkumisele eelnenud olukorra taastamise nõue. Samuti tuleb hagita menetluses lahendada kahju hüvitamise nõuded, mis tekivad selle tõttu, et üks korteriomandi omanik tekitab kahju teise korteriomandi omaniku eriomandile (reaalosalale).⁷⁰

Kolleegium märkis, et seadusandja ei ole sätestanud üleminekusätteid juhuks, kui varem hagemenetluses kuulunud nõuded tuleb edaspidi lahendada hagita menetluse sätete kohaselt. Kolleegium leidis, et sellises olukorras on võimalik analoogia korras lähtuda tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seaduse (TsMSRS)⁷¹ § 2 lg 3 teises lauses sätestatust, mille järgi tuli enne 2009. aasta 1. jaanuari alustatud asi lahendada lõpuni hagi- või hagita menetluses, sõltumata sellest, kas hiljem kehtinud seaduse järgi on menetlusliiki muudetud. Samas juhtis kolleegium tähelepanu sellele, et teatud juhtudel võib olla vajalik menetlusliiki siiski muuta. Näiteks siis, kui Riigikohus maa- ja ringkonnakohtu lahendid täielikult tühistab ning saadab asja algusest peale uueks läbivaatamiseks. TsMSRS § 2 lg 3 teine lause ei välista samuti maakohtus menetlusliigi muutmist, nt kui seda taotleavad menetlusosalised. Menetlusliigi muutmist tuleb maakohtul aga pooltega enne arutada.⁷²

Lisaks selgitas kolleegium, et kehtivat TsMS § 614 lg 1 ja § 198 lg 1 p 2 tuleb koosmõjus tõlgendada selliselt, et korteriomanditeks jagatud kinnisomandi puhul kuuluvad hagita menetluses menetlusosaliste hulka üksnes asjast puudutatud korteriomaniikud. TsMS § 614 lg 1 ei eelda, et asja lahendamisse peavad alati olema kaasatud kõik korteriomaniikud. Näiteks kui üks korteriomaniik esitab teise korteriomaniiku vastu nõude esimese eriomandile tekitatud kahju hüvitamiseks, on puudutatud korteriomaniikeks eelduslikult vaid vaidlevad korteriomaniikud. Samas kui üks korteriomaniik nõuab teiselt kaasomandi osa muutmist või taastamist, siis on puudutatud kõik korteriomaniikud, kuivõrd kaasomandist kuulub osa kõigile korteriomaniikele. Sellisel juhul peab kohus kaasama teised korteriomaniikud menetlusesse omal algatusel. Kui korteriomand kuulub aga abikaasade ühisvara hulka, tuleb PKS § 29 lg 1 alusel puudutatud isikutena menetlusesse kaasata mõlemad abikaasad.⁷³

⁶⁸ RKTCo 14.11.2018, [2-12-24747/180](#).

⁶⁹ RKTCo 14.11.2018, [2-12-24747/180](#), p 15. Vt ka RKTCo 21.10.2015, [3-2-1-107-15](#).

⁷⁰ RKTCo 14.11.2018, [2-12-24747/180](#), p 16.

⁷¹ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seadus, RT I 2005, 39, 308.

⁷² RKTCo 14.11.2018, [2-12-24747/180](#), p 17.

⁷³ Samas, p 18.

2.2.2. Alaealise paigutamine kinnisesse asutusse ([2-18-5333/60](#))⁷⁴

Tsiviilkolleegium selgitas kinnise lasteasutuse teenuse olemust ja eeldusi, millal kohus saab lapse kinnisesse lasteasutusse paigutada. Kinnise lasteasutuse teenus loodi 1. jaanuaril 2018 jõustunud seadusemuudatusega ja käesolev lahend on esimene kord, kus Riigikohus on regulatsiooni analüüsinud.

Sotsiaalhoolekande seaduse (SHS)⁷⁵ § 130¹ lg 2 kohaselt on kinnise lasteasutuse teenuse eesmärk toetada lapse psühholoogilist, emotsionaalset, sotsiaalset, hariduslikku ja kognitiivset arengut, et saavutada püsivad muutused, mis võimaldavad lapsel pärast vabaduse piiramise lõppu tulla edukalt toime tavakeskkonnas tema enda elu, tervist ja arengut ning teiste isikute elu ja tervist kahjustava käitumiseta. Kinnisesse lasteasutusse paigutamise aluseks võib olla kohtu otsustus kohaldada süüteomenetluses mõjutusvahendeid karistusseadustiku § 87 mõttes või hagita menetluses tsiviilasjas tehtud kohtumäärus.⁷⁶

Lapse kinnisesse lasteasutusse paigutamiseks peab olema täidetud kaks kriteeriumi. Esiteks peab lapse käitumine seadma ohtu tema enda elu, tervise või arengu või teiste isikute elu või tervise ja teiseks ei ole võimalik lapse käitumisest tulenevat ohtu kõrvaldada ühegi vähem piirava meetmega (SHS § 130² lg 1). Kolleegium rõhutas, et oluline on, et lapse käitumisega kaasnevat ohtu ei hinnataks abstraktselt, vaid aluseks võetaks asjaolud, mis näitavad, kui pika aja jooksul ja millise sagedusega on lapse käitumine olnud probleemne ning milles väljendub oht lapse enda elule, tervisele või arengule või teiste isikute elule või tervisele.⁷⁷

Kuna leebemad meetmed eeldavad enamasti lapse nõusolekut ja koostöövalmidust, ei tule kinnisesse lasteasutusse paigutamise eeldusena tuvastada, et kõiki asjakohaseid meetmeid on lapse suhtes tegelikult kohaldatud ja need ei ole olnud tulemuslikud. Kinnisesse lasteasutusse paigutamine on põhjendatud ka juhul, kui kohus on veendunud, et laps ei soovi teha või ei ole võimeline tegema piisavalt koostööd muude meetmete rakendamiseks. Kolleegium leidis, et kohus saab leebemate meetmete võimalikkuse hindamiseks lähtuda esitatud avaldusest, kus peab muu hulgas kajastuma ülevaade varasematest meetmetest ja põhjendus vähem piiravate meetmete puudumise kohta (SHS § 130² lg 3 p-d 3 ja 4). Kohus saab uurimisprintsipi rakendades vajadusel ka ise täiendavalt asjaolusid selgitada või tõendeid koguda. Oluline on arvestada ka kinnisesse lasteasutusse paigutamata jätmise tagajärgi. Kinnisesse lasteasutusse paigutamine on põhjendatud, kui paigutamata jätmisega kaasneks suurem kahju. Kohus saab tagajärgi kaaluda igal üksikjuhul eelnevat arvestades.⁷⁸

Vähem piiravate meetmete kohaldamine ei ole asjakohane olukorras, kus laps ei ole koostöövalmis. Kohus saab arvesse võtta seda, et laps ei ole seni ametiasutustega koostööd teinud, mh politseisse ja kohtulikule ärakuulamisele ilmunud. SHS § 130² lg 1 eesmärk ei ole püüda kaasata last kõigisse olemasolevatesse programmidesse, vaid et konkreetse vaidluse asjaolude kohaselt tuleb otsustada, kas on olemas mingi programm, mis selle lapse puhul oleks kohane ja talle kasulik.⁷⁹

⁷⁴ RKTkm 12.12.2018, [2-18-5333/60](#).

⁷⁵ Sotsiaalhoolekande seadus, RT I, 30.12.2015, 5.

⁷⁶ RKTkm 12.12.2018, [2-18-5333/60](#), p 16.

⁷⁷ Samas, p-d 17–18.

⁷⁸ Samas, p-d 19–20.

⁷⁹ Samas, p 26.

2.2.3. Tahtest olenematu ravi esialgse õiguskaitse korras ([2-18-11917/26](#))⁸⁰

Kolleegium selgitas määruses tahtest olenematut ravi (mh ravimite manustamist) isiku esialgse õiguskaitse korras psühhiaatriaaiaglasse tahtevastasele ravile paigutamise korral. Lisaks täpsustas kolleegium varasemaid seisukohti korralise kinnisesse asutusse paigutamise menetluse puhul. Kohtukoosseisu kuulusid kõik tsiviilkolleegiumi kohtunikud ja kaks kriminaalkolleegiumi kohtunikku.

Kõigepealt märkis kolleegium, et TsMS § 533 lg 1 p 1 reguleerib olukordi, kus isik ei ole enda psühhiaatriaaiaglasse paigutamisele nõus (on sellele vastu), kui ka olukordi, kus ta ei ole võimeline oma tahet väljendama. Kolleegium selgitas, et praeguses lahendis väljendatud seisukohad käivad nii olukorra kohta, kus isik on paigutatud psühhiaatriaaiaglasse tema tahteta, kui ka olukorra kohta, kus isik on paigutatud psühhiaatriaaiaglasse tema tahte vastaselt. Lahendis kasutatakse termineid tahtevastane ravi ja tahteta ravi ning tahtest olenematu ravi sünonüümidenä.⁸¹

Tsiviilkolleegium on varasemas praktikas selgitanud, et kinnisesse asutusse paigutamise menetluses saab kohus kontrollida, kas määrus on ettenähtud ravi osas seaduslik.⁸² Lisaks on tsiviilkolleegium rõhutanud, et kohus otsustab lisaks isiku paigutamisele kinnisesse asutusse ka seal tahtevastasele kohaldatava ravi üle. Tahtevastane isikule ravimite manustamine on tõsine põhiõiguste riive, mis peab olema kohtulikult kontrollitav.⁸³ Riigikohtu kriminaalkolleegium on varasemas praktikas selgitanud, et ka psühhiaatrilise sundravi puhul tuleb eristada sundravi osutatavasse asutusse paigutamise ja tahtevastase ravi sanktsioneerimise otsustust ning kohtulahendist peab nähtuma, millised põhiõiguste riived (kas üksnes kehalise puutumuse riive tahtevastase ravina või ka vabaduspõhiõiguse piiramine) on konkreetsel juhul lubatavad.⁸⁴

Kolleegium leidis käesolevas määruses, et isik, kes on tahtest olenematu ravi kohaldamiseks psühhiaatriaaiaglasse paigutatud, saab TsMS § 543 teise lause alusel esitada määruskaebuse ka siis, kui abinõude rakendamine on lõpetatud ja ta soovib, et kohus tuvastaks, et määrus on ravimite manustamise kohta märgitu osas ebaseaduslik.⁸⁵

Puudutatud isiku kaebeõiguse kohta märkis kolleegium, et puudutatud isiku põhiõigusi arvestades tuleb TsMS § 543 koostoimes TsMS § 535 lg-tega 1 ja 2 tõlgendada selliselt, et kohtu määratud esindajal on õigus puudutatud isikut esindada ka vastu puudutatud isiku tahet ja olukorras, kus puudutatud isik ei ole võimeline oma tahet väljendama. TsMS § 535 eesmärk on kohtu poolt puudutatud isikule esindaja määramise kaudu tagada puudutatud isikule kinnisesse asutusse paigutamise menetluses efektiivsem põhiõiguste kaitse. Kui riik võtab isikult tema enda või avalikes huvides vabaduse, peab see olema põhjendatud. Sellises menetluses võib isiku tahe olla piiratud. Näiteks ei pruugi ta oma hingelise ja tervisliku seisundi tõttu olla võimeline mõistma kõiki asjaolusid, millest nähtub, et teda ei tuleks kinnisesse asutusse paigutada.⁸⁶

Edasi selgitas kolleegium, mis peab kirjas olema kinnisesse asutusse paigutamise määruses. Varasemale praktikale viidates selgitas kolleegium, et isikule kohaldatav ravi (mh ravimine manustamine) ei pea olema kirjas kohtumääruse resolutsioonis.⁸⁷ Kolleegiumi hinnangul on

⁸⁰ RKTkm 19.12.2018, [2-18-11917/26](#).

⁸¹ Samas, p 12.

⁸² RKTkm 19.02.2014, [3-2-1-155-13](#), p 58.

⁸³ Samas, p 55.

⁸⁴ RKKkm 31.03.2017, [3-1-1-105-16](#), p 33.

⁸⁵ RKTkm 19.12.2018, [2-18-11917/26](#), p 14.

⁸⁶ Samas, p 15.

⁸⁷ RKTkm 19.02.2014, [3-2-1-155-13](#), p 56.

piisav, kui määruse resolutsioonist nähtub, kas ja millisesse kinnisesse asutusse isik paigutatakse, samuti see, kas lisaks paigutamisele sanktsioneerib kohus ka tahtevastase ravi.⁸⁸

TsMS § 538 lg 1 p 2 järgi märgib kohus isiku kinnisesse asutusse paigutamise määrukses mh kinnisesse asutusse paigutamise abinõu kirjelduse. Kolleegium leidis, et TsMS § 538 lg 1 p-s 2 sätestatu kohaldub ka määruste puhul, millega isik paigutatakse psühhiaatria-haiglasse tahtevastase ravi saamiseks kuni neljaks päevaks esialgse õiguskaitse kohaldamise raames või esialgse õiguskaitse korras isiku psühhiaatria-haiglasse tahtevastasele ravile paigutamise kuni 40 päevani pikendamise puhul. See, kui põhjalikult kohus määruse põhjendavas osas peab kinnisesse asutusse paigutamise abinõu ravi (mh ravimite manustamise) osas kirjeldama, sõltub mh sellest, kas isik paigutatakse psühhiaatria-haiglasse tahtevastase ravi kohaldamiseks kuni neljaks päevaks esialgse õiguskaitse kohaldamise raames (TsMS § 534 lg 5 esimene lause), esialgse õiguskaitse pikendamise tõttu kuni 40 päevani (TsMS § 534 lg 5 teine lause) või korralises menetluses (TsMS § 533 lg 1 p 1).⁸⁹

Riigikohus on varasemas praktikas korralise kinnisesse asutusse paigutamise menetluse kontekstis selgitanud, et ravi liiki ja ulatust ei pea kohus määrama kindlaks detailselt, kuid vähemasti peab isikule endale olema lahendist arusaadav, kas talle võib ja mis viisil tahtevastaselt ravimeid manustada. Seetõttu tuleb avalduses märkida võimalikult täpselt, kas ja millist ravi isik eelduslikult vajab ning millist toimet soovitav ravi isikule eelduslikult avaldab. Kui isikule on juba ravimeid manustatud, tuleb need ja nende toime avalduses samuti välja tuua.⁹⁰ Kolleegium jäi korralise kinnisesse asutusse paigutamise menetluse puhul viidatud seisukohtade juurde.

Lisaks leidis kolleegium, et kriminaalkolleegiumi varasemas praktikas sundravi kohaldamise kontekstis väljendatud ekspertiisi puudutavad seisukohad⁹¹ kehtivad ekspertiisi kohta ka tsiviilkohtumenetluses korralise kinnisesse asutusse paigutamise menetluse puhul ja olukordades, kus kohus on esialgse õiguskaitse pikendamise nime all kohaldanud puudutatud isiku tahtevastast hospitaliseerimist pikemaks ajaks kui neli päeva, kuigi erandlikku olukorda⁹² selleks ei esine. Mh peavad ka korralise kinnisesse asutusse paigutamise menetluses ekspertiisiaktis olema esitatud selles sisalduvate järelduste põhjendused. Ekspertiisi tegeva eksperdi ülesandeks on isiku diagnoosimine, temal esineva häire olemuse hindamine ning selle kirjeldamine, kuidas psüühikahäire konkreetse inimese käitumist mõjutab. Seejärel peab kohus otsustama, kas mh eksperdi kirjeldatuga on täidetud seaduses sätestatud isiku psühhiaatria-haiglasse tahtevastasele ravile paigutamise eeldused. Ekspert peab sedastama, kas isikul esineb ravitav haigus ja kui mitte, siis millisel eesmärgil tuleb talle siiski ravimeid manustada.⁹³

Esialgse õiguskaitse kohaldamisel ja pikendamisel tuleb tuvastada, et isiku psühhiaatria-haiglasse tahtest olenematule ravile paigutamise eeldused on ilmselt täidetud, viivitusega kaasneks oht isikule endale või kolmandatele isikutele ja et on olemas piisavad dokumendid isiku tervisliku seisundi kohta. Kolleegiumi hinnangul on ka isiku esialgse õiguskaitse korras

⁸⁸ RKTkm 19.12.2018, [2-18-11917/26](#), p 17.

⁸⁹ Samas, p 18.

⁹⁰ RKTkm 19.02.2014, [3-2-1-155-13](#), p 56.

⁹¹ RKKKm 31.03.2017, [3-1-1-105-16](#), p-d 34–41. Kohtupsühhiaatriaekspertiisi arvamuses ei või piirduda üldise konstataeringuga isiku seisundi kohta, vaid tuleb põhjendada, milles üks või teine isikut puudutav asjaolu täpsemalt väljendub. Pelk senise elu ja haiguskulu kirjeldus ekspertiisiaktis ei võimalda mõista tehtud järelduste põhjuseid. Selleks tuleb esitada ka juba kirjeldatud faktilistele asjaoludele rajanev selgitus, kuidas on ekspert olemasoleva teabe põhjal tehtud järeldustele jõudnud. Kohus ei saa enda arvamuse põhjendamisel refereerida üksnes ekspertiisiakti.

⁹² Esialgse õiguskaitse pikendamise avalduse esitamine peaks olema erandlik ja põhjendatud eelkõige vaid juhul, kui põhimenetluse toiminguid ei jõuta piisavalt kiiresti teha. RKTkm 19.02.2014, [3-2-1-155-13](#), p 46.3.

⁹³ RKTkm 19.12.2018, [2-18-11917/26](#), p 19.

kinnisesse asutusse paigutamise eelduste sätestamisel arvesse võetud, et tegemist on ajutise meetmega ning kohtul on eelduste täidetuse kontrollimiseks piiratud aeg. Kolleegium leidis, et esialgse õiguskaitse meetmete olemusest tulenevalt ei pea kohus isiku esialgse õiguskaitse korras psühhiaatriaiglasse tahtevastasele ravile paigutamisel kinnisesse asutusse paigutamise abinõu ravi (mh ravimite manustamise) osas korralise menetlusega samas ulatuses põhjendama.⁹⁴

Kolleegium lisas, et määruse põhjendamise kohustus ravi osas on isiku psühhiaatriaiglasse tahtevastasele ravile paigutamise puhul esialgse õiguskaitse kuni neljaks päevaks kohaldamise, esialgse õiguskaitse pikendamise ja korralise menetluse puhul erinev ka seetõttu, et eelduslikult on kohtul viidatud menetlustes erineval määral infot isiku tervisliku seisundi kohta. Mida pikemaks ajaks isik psühhiaatriaiglasse tahtevastasele ravile paigutatakse, seda detailsemad andmed saadakse valdkonna ekspertidelt. Kolleegium rõhutas, et nii isiku psühhiaatriaiglasse tahtevastasele ravile paigutamise puhul esialgse õiguskaitse kuni neljaks päevaks kohaldamise kui ka esialgse õiguskaitse pikendamise ja korralise menetluse puhul peavad olema kohtule esitatud andmed isiku tervisliku seisundi kohta, mis võimaldavad kohtul kontrollida, kas vastava meetme kohaldamise eeldused on täidetud. Lisaks peavad isiku tervisliku seisundi andmed olema piisavad selleks, et kohus saaks täita lahendi põhjendamise kohustust (mh ravi osas). Seega olukorras, kus isiku tervisliku seisundi kohta esitatud andmed ei võimalda nimetatud kohustusi täita, tuleb kohtul koguda täpsustavaid andmeid puudutatud isiku tervisliku seisundi kohta ning paluda mh korralises kinnisesse asutusse paigutamise menetluses eksperdil oma seisukohti täpsustada ja põhjendada.⁹⁵

2.2.4. Muu isiku kaebeõigus pankrotimenetluses ([2-15-17822/83](#))⁹⁶

Tsiviilkolleegiumi kogu koosseis selgitas kaebeõiguse olemasolu isikutel, kes ei ole pankrotimenetluse osalised ega pankrotivõlgnikuga seotud isikud, kuid kelle õigusi on kohtumäärusega riivatud.

Asjaolude kohaselt rahuldab maakohus pankrotihalduri teabe ja dokumentide kogumise taotluse ning kohustas krediidasutusi esitama haldurile kolmandate isikute arvelduskontode väljavõtted ja andmed kontosid käsutava õigustatud isikute kohta. Kolmandate isikute määruskaebust keeldus maakohus menetlusse võtmast, põhjendades seda kaebeõiguse puudumisega. Ringkonnakohus jättis maakohtu määruse muutmata.⁹⁷

Tsiviilkolleegium selgitas, et kui kaebaja ei ole pankrotimenetluse osaline ega ka pankrotivõlgnikuga seotud isik, tuleb teda käsitada PankrS § 22 lg 3 p-s 4 märgitud muu isikuna, mistõttu ei kohaldu tema suhtes PankrS §-ga 5 sätestatud kaebeõiguse eriregulatsioon, mille kohaselt saab kohtumääruse peale määruskaebust esitada ainult pankrotiseaduses ette nähtud juhtudel. Kaebaja õigusi puudutavat määrust tuleb käsitada tema suhtes hagita asjas (krediidasutuselt andmete nõudmine) menetlust lõpetava määrusena sarnaselt näiteks muu isiku suhtes tehtud trahvimäärusega TsMS § 45 lg 4 alusel, mille peale saab muu isik, kes ei ole menetlusosaline, esitada määruskaebuse TsMS § 48 alusel. Kui kaebaja kohta on tehtud tema õigusi riivav menetlust lõpetav määrus, on tal kaebeõigus maakohtu määruse peale TsMS § 660 lg 3 esimese lause alusel. Kolleegium lisas, et kaebajal on kaebeõigus ka maakohtu määruse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale TsMS § 696 lg 3 esimese lause alusel ja TsMS § 663 lg 2 teises lauses sätestatud edasikaebe keeld ei kohaldu. Et tegemist on selle isiku õigusi riivava (piirava) määrusega, kes ei ole olnud menetlusosaline, siis on ta määruskaebust esitades

⁹⁴ Samas, p 20.

⁹⁵ Samas, p 21.

⁹⁶ RKTkm 26.10.2018, [2-15-17822/83](#).

⁹⁷ Samas, p 10.

esmakordselt sisenenud kohtumenetlusse ja see on võrreldav olukorraga, mil kohtud hagi menetlusse võtmisest keelduvad.⁹⁸

Kolleegium selgitas määruses *obiter dictum*'i korras, et kuna halduril on enda ülesannete täitmiseks õigus ise nõuda teavet ja dokumente, peaksid olukorrad, mil haldur nõuab teavet ja dokumente kohtule taotlust esitades, olema harvad. Varasemas praktikas on Riigikohus analüüsinud, kas kohtutäituril on täitemenetluse ülesannete täitmiseks õigus nõuda krediitiasutuselt kui hüpoteegipidajalt andmeid täitemenetluse võlgniku hüpoteegiga tagatud laenu jäägi kohta. Kolleegium leidis, et hinnata tuleb seda, kas kohtutäituril on vaja saada andmeid täitemenetluse ülesannete täitmiseks, mille jaoks lubab krediitiasutuste seadus (KAS)⁹⁹ § 88 lg 5 p 5 kohtutäituril nõuda pangasaladuse avaldamist.¹⁰⁰ Kolleegium märkis, et analoogne lähenemine on põhjendatud ka pankrotimenetluses.¹⁰¹

Juhul, kui haldur taotleb teavet või dokumente kohtu kaudu, siis peab kohus hindama, kas muude isikute pangakonto väljavõtete, pangakonto kasutamise- ja käsutamiseõiguse või tegeliku kasusaaja kohta andmete küsimine on põhjendatud. Selleks peab kohus hindama, kas saadud teave aitab saavutada pankrotimenetluse eesmäärke või välja selgitada võlgniku varalist olukorda ning kas teabe nõudmine on kooskõlas pangasaladuse kaitsmise nõuetega. Vastasel juhul võib olla tegemist määrusega, mida kohus ei või seaduse järgi üldse teha.¹⁰²

Kogu koosseisu lahendile kirjutasid eriarvamuse riigikohtunikud Henn Jõks ja Villu Kõve, leides, et seaduses puudub kaebeõiguse osas lünk, mida võiks täita analoogia alusel ning kohtu teabe küsimuse määrust ei saa lugeda eraldiseisva hagita menetluse lõpetamise määruseks. PankrS § 5 ei erista kaebeõigust pankrotimenetluses sõltuvalt sellest, kas kaebajaks on PankrS § 22 lg 3 p-s 4 märgitud muu isik, võlgnik või võlausaldaja, mistõttu PankrS § 5 lg 1 ei võimalda vaidlustada teavet ja dokumente andma kohustavat määrust.¹⁰³

⁹⁸ Samas, p-d 12–13.

⁹⁹ Krediitiasutuste seadus, RT I 1999, 23, 349.

¹⁰⁰ RKTkm 18.04.2017, [3-2-1-19-17](#), p 12 jj.

¹⁰¹ RKTkm 26.10.2018, [2-15-17822/83](#), p 14.2.

¹⁰² Samas, p-d 14.2–14.3.

¹⁰³ Riigikohtunike Henn Jõksi ja Villu Kõve eriarvamus [2-15-17822/84](#).